

VERBETERSLEUTEL DEEL 2 KERN: ONDERZOEKSPADEN DOORHEEN HET DORP – SYNTHESE

Na elk onderzoekspad kan je samen met jouw leerlingen een synthese maken, aan de hand van de vragen en de kernwoorden op de fiches in het lespakket.

Hieronder vind je suggesties tot bespreking van deze vragen en kernwoorden, op basis van de informatie die jouw leerlingen kregen tijdens het bijhorende onderzoekspad.

ONDERZOEKSPAD 1 : WAAR KOMT DE MAIS VANDAAN?

Waar komt de mais vandaan?

Mais werd door de Maya's ontdekt in Guatemala (in Midden-Amerika), in Huehuetenango in de hooglanden. De mais werd dus ontdekt in de streek van het dorp Granadillo, waar Celia woont.

Het was een wilde plant. Maya's verbeterden de mais door de beste zaden te kiezen en de beste landbouwtechnieken toe te passen.

Het hoogtepunt van de Maya's was tussen 200 en 900 na Christus. Toen verbeterden ze de mais steeds verder en konden ze steeds meer mais oogsten.

Wie zijn de Maya's?

We kunnen hiervoor teruggaan naar het ontstaan van de mens. De oorsprong van de mens ligt in Afrika. Van daaruit ging de mens naar Europa en van Europa ging de mens via de Beringstraat naar Amerika. In wat we nu kennen als Mexico vestigden zich de Protomaya's, de voorouders van de Maya's. Uit deze Protomaya's ontstonden vertakkingen en verscheidene families, die zich vestigden in Mexico, maar ook in Guatemala, El Salvador en Honduras. (cfr. uitleg leerkracht aan Celia in film)

Maya's zijn dus de oorspronkelijke bewoners van Guatemala. De afstammelingen hiervan noemen we nu ook Maya's. Er zijn vele groepen Maya's in Guatemala.

Waarom is mais zo belangrijk voor Celia en de mensen van haar dorp?

Mais word gekweekt in het dorp en zorgt voor de maisbloem waarmee er tortilla's gemaakt worden. Tortilla's worden dagelijks gegeten door Celia en haar dorpsgenoten. Mais is hét basisvoedsel voor Maya's in Guatemala.

Wat betekent 'geen mais zonder Maya's en geen Maya's zonder mais'?

Geen mais zonder Maya's: Maya's ontdekten de mais in Guatemala als wilde plant. Ze verbeterden de mais door de beste zaden te kiezen. Zo kon mais gekweekt worden en kon er steeds meer mais geoogst worden.

Geen Maya's zonder mais: mais zorgde en zorgt ook nu nog voor het dagelijks voedsel voor de Maya's. Mais is ook enorm belangrijk in heel de Maya -cultuur: in het scheppingsverhaal worden mensen gemaakt van mais, er zijn vele muurschilderingen of murals rond mais, we vinden afbeeldingen terug van een maisgod, enz.

KERNWOORDEN

Geschiedenis

zie boven: geschiedenis van Maya's en mais

Mam

Mam is één van de vele Maya -talen. Mam wordt onder meer gesproken door Celia en haar dorpsgenoten in Granadillo. Enkele woorden om iemand te begroeten in het Mam: 'Tzan Taj', dit betekent 'hallo', 'B'an q'ij', dat betekent 'goeiedag'.

Spaans is de officiële taal in Guatemala, maar die taal kwam pas binnen in Guatemala in de 16^e eeuw, toen de Spanjaarden in Guatemala aankwamen.

Weven

Maya's weven al eeuwen heel mooie kledij: huipiles (bloezen) en cortes (rokken) in mooie kleuren, met figuren en symbolen die allemaal hun eigen betekenis hebben. Celia leert ook weven van haar mama, volgens de eeuwenoude Maya -technieken.

Landbouwtechnieken

Met goede landbouwtechnieken konden de Maya's zorgen voor steeds betere maisoogsten. Zo kwam er tijd vrij voor het ontwikkelen van wiskunde, kalenders, schrift en het bouwen van vele nieuwe gebouwen zoals piramides, huizen en tempels.

Bouwen

Tijdens het hoogtepunt van de Mayacultuur, tussen 200 en 900 n.C., werd er zeer veel gebouwd, zoals huizen, tempels en piramides. In Europa waren er toen de Middeleeuwen, met veel ziektes en sterfte, hongersnood en plunderingen.

Dagelijks voedsel

Mais vormt de basis van het dagelijks voedsel van de Maya's. Maya's eten dagelijks mais. Zo eten ze heel vaak tortillas, pannenkoekjes gemaakt van maisbloem.

Tortilla

Tortillas, maispannenkoeken, worden dagelijks gegeten door Maya's, zo ook door Celia en haar familie.

ONDERZOEKSPAD 2: HOE GROEIT DE MAIS?

Wat heeft de mais nodig om goed te groeien?

De kernwoorden hier zijn aarde, water, bomen en zaden:

Mais heeft vruchtbare en gezonde aarde nodig, alsook voldoende water, vastgehouden door bomen. De maiszaden zelf dienen ook krachtig te zijn.

Hoe kan je zorgen voor de aarde?

De aarde gezond en vruchtbaar houden, kan je doen door geen chemische meststoffen en pesticiden te gebruiken. Voor een goede oogst en vruchtbare grond kan je gebruik maken van het sistema milpa, waarbij je verschillende gewassen op één veld plant. In België noemt men dit ook wel permacultuur, dit in tegenstelling tot monocultuur waarbij men slechts 1 gewas plant en de grond uitgeput wordt.

Bomen zijn ook belangrijk voor de aarde: de wortels van bomen houden de aarde, en het water in de aarde, vast en zorgen ervoor dat de aarde niet wegspoelt of uitdroogt.

Waarom zijn bomen belangrijk voor de mais?

Mais heeft gezonde en vruchtbare aarde nodig om te groeien. Bomen zijn belangrijk voor de aarde: de wortels van bomen houden de aarde, en het water in de aarde, vast en zorgen ervoor dat de aarde niet wegspoelt of uitdroogt.

Bomen omhakken om plaats te maken voor meer maisvelden, is dus geen goed idee. In Granadillo, het dorp van Celia, wordt er niet meer ontbost. Waar bomen omgehakt zijn, worden er nieuwe geplant. De bomen worden tevens goed verzorgd zodat ze gezond blijven.

Wat is de zadenbank?

Op het eiland Spitsbergen in de Noordelijke IJszee bewaart de wereld haar meest belangrijke plantzaden en voedselgewassen in de wereldzadenbank.

Enkele reporterweetjes:

- deze zadenbank is opengegaan in 2008
- de diepvrieskuis ligt 120 meter onder de grond
- men bewaart er meer dan 1 miljoen zaden

KERNWOORDEN

sistema milpa

Hierbij plant men verschillende gewassen op één veld, zodat die voor elkaar zorgen. El sistema milpa werd reeds lang door de Maya's gebruikt, tot op heden. Hierbij wordt er mais, pompoen en bonen samen op één veld geplant, samen met nog kleinere kruiden en planten. Dit systeem zorgt goed voor de aarde. Op die manier zijn er geen chemische meststoffen of pesticiden nodig voor een goede oogst.

aarde

Gezonde en vruchtbare aarde is belangrijk om mais te doen groeien. Bomen zorgen voor gezonde aarde, de aarde heeft voldoende water nodig en een gezonde manier om ze te beplanten is sistema milpa (i.p.v. monocultuur).

water

Water is belangrijk om mais te doen groeien. Mais wordt normaal geplant aan het begin van het regenseizoen, maar dit regenseizoen laat steeds langer op zich wachten, door de klimaatopwarming en de gevolgen hiervan. Om langere periodes van droogte te overbruggen, zoeken ze overal te wereld oplossingen. Ook in de dorpen in de streek van Celia. Zo worden er waterputten, cisternes, gebouwd, om regenwater op te vangen. Ook worden er bomen geplant, omdat deze water met hun wortels vasthouden en uitdroging van de aarde tegengaan.

cisterne

Een cisterne is een grote waterput waarin regen opgevangen wordt tijdens het regenseizoen en bewaard wordt om te gebruiken tijdens het droogseizoen.

bomen

Mais heeft gezonde en vruchtbare aarde nodig om te groeien. Bomen zijn belangrijk voor de aarde: de wortels van bomen houden de aarde, en het water in de aarde, vast en zorgen ervoor dat de aarde niet wegspoelt of uitdroogt. Bomen omhakken om plaats te maken voor meer maisvelden, is dus geen goed idee. In Granadillo, het dorp van Celia, wordt er niet meer ontbost. Waar bomen omgehakt zijn, worden er nieuwe geplant. De bomen worden tevens goed verzorgd zodat ze gezond blijven. Bomen zuiveren tevens de lucht en zorgen voor een gezonde leefomgeving.

zaden

Voor een goede maisoogst zijn er sterke en gezonde zaden nodig. Vele soorten zaden voor vele soorten planten zijn heel erg belangrijk voor de biodiversiteit. En biodiversiteit is nodig voor alle leven op aarde!

seizoenen

In Guatemala zijn er twee seizoenen: het droogseizoen en het regenseizoen. Het droogseizoen loopt normaal van november tot april en het regenseizoen van mei tot oktober.

De mais wordt geplant bij de aanvang van het regenseizoen, want de zaden in het maisveld of de milpa hebben veel water nodig om te groeien tot een grote plant.

De laatste jaren laat het regenseizoen echter steeds langer op zich wachten.

Dit is te wijten aan de klimaatopwarming. De aarde warmt op en die kleine verschillen in temperatuur hebben grote gevolgen. Het zorgt voor extreem weer: hittegolven en droogtes, overstromingen door smeltende ijskappen, orkanen,... Deze gevolgen zijn reeds goed merkbaar, ook in Granadillo.

ONDERZOEKSPAD 3: WAAR GROEIT DE MAIS?

Welke gewassen groeien op de meeste en vruchtbaarste grond in Guatemala?

Gewassen bestemd voor export, zoals rietsuiker, koffie, bananen, palmen voor palmolie,... De gronden die het best liggen voor het groeien van deze gewassen werden van de oorspronkelijke bewoners van Guatemala, de Maya's, afgenomen en zijn in handen van rijke ladino's of buitenlanders. Er werden grote finca's of plantages van gemaakt.

Zie ook hieronder: de geschiedenis van Guatemala

Hoe komt het dat Maya-landbouwers leven op plaatsen waar de grond minder vruchtbaar is?

Zie hieronder: de geschiedenis van Guatemala

Wat doen de mensen in het dorp om op zoek te gaan naar een goed leven?

Zie hieronder: acties

KERNWOORDEN

Grondroef – Kolonisatie – Verovering – Ontdekking - Bedrijven - Grootgrondbezitters

Deze kernwoorden verwijzen allen naar de geschiedenis van Guatemala die in onderzoekspad 3 aan bod komt:

In de 15^e eeuw besloot men vanuit Europa de oceaan op te varen, op zoek naar nieuwe plaatsen en continenten. In 1492 vertrok ook de ontdekkingsreiziger Christoffel Columbus met zijn schepen.

Het doel van zijn reis was niet Amerika, maar een nieuwe vaarroute naar India. Hij dacht dat de wereld rond was, dus moest het mogelijk zijn om India te bereiken via het westen. Zo kwam hij in 1492 vrij toevallig in Amerika uit.

Omdat hij dacht dat hij in India was, noemde hij de mensen indianen. Die naam hebben ze lang behouden, al klopt hij niet. De indigenas of oorspronkelijke bewoners van Guatemala noemen zichzelf Maya's.

Amerika was voor Columbus een onbekend land, maar het was niet onbewoond. Columbus was niet de eerste die er aankwam. Al duizenden jaren woonden er mensen. Voor hen kun je moeilijk van 'de ontdekking van Amerika' spreken, want ze woonden er al.

Steeds meer schepen voeren richting Amerika, steeds meer mannen gingen op pad. Vanuit Mexico trok een leger van enkele honderden Spanjaarden onder leiding van Pedro de Alvarado in 1523 het gebied binnen dat nu Guatemala genoemd wordt. Te paard trokken ze door het land, op zoek naar goud, zilver en edelstenen. De verovering was heel

gewelddadig. Het leger vermoordde duizenden indigena's (oorspronkelijke bewoners). Veel Maya's stierven door onbekende ziekten die meegebracht waren uit Europa, zoals malaria, pest en griep. De Spaanse veroveraars buitenden de bevolking van Guatemala uit. Vanaf dan werd Guatemala een Spaanse kolonie.

Toen de Spanjaarden in onze wereld aankwamen, waren ze op zoek naar rijkdommen als goud en zilver, die in Europa veel waard waren. Maar hier vonden ze niet veel goud en zilver. Dus dachten ze na en zeiden: er mag dan geen goud zijn, maar er is wel grond.

De Spanjaarden merkten dat er in Guatemala heel vruchtbare plekken waren. Die namen ze af van de Maya's. Het ging vooral over laagvlakten aan de kust. De plaatselijke Maya's werden verjaagd naar de hooglanden. Ze moesten voortaan als slaven werken voor de grootgrondbezitters. (eerste grondroof)

In 1821 werd Guatemala onafhankelijk van Spanje. Maar daarom werd alles niet beter. Er kwamen verschillende groepen aan de macht. Voor de Maya's en de arme ladino's maakte dat weinig uit. Niemand kwam voor hen op. De machthebbers namen het niet zo nauw met de mensenrechten. De gronden die bij de verovering oneerlijk waren verdeeld bleven oneerlijk verdeeld. Toen ontstonden ook de koffieplantages.

Rond 1870 was er dan president Barrios. Die was verantwoordelijk voor een tweede grondroof, want hij introduceerde de koffie in Guatemala. De gronden die geschikt zijn om koffie te verbouwen liggen op 1300-1700 meter hoogte. Ze waren eigendom van de Maya's. Barrios heeft die gronden toen afgepakt voor de koffieteelt.

De afgenomen gronden werden samengevoegd. Er werden grote finca's van gemaakt: plantages van koffie, bananen of suikerriet. Ze zijn altijd eigendom van rijke ladino's of buitenlanders (en hun bedrijven).

Sindsdien worden in de dorpen jaarlijks duizenden arbeiders geronseld om een paar maanden te gaan werken op de grote plantages. Ze worden seizoenarbeiders genoemd. Dat werk is erg hard.

De Maya's zijn wel verplicht om op de plantages te werken, want hun eigen grond is niet zo vruchtbaar en brengt niet genoeg op om te overleven.

Door die grondroof ontstond in Guatemala een systeem waarbij weinig mensen veel grond hebben en veel mensen weinig grond.

Een groot stuk grond noemt men een 'latifundio'. Daarop worden rietsuiker, koffie, palm en bananen geteeld voor de winst.

Een 'minifundio' is het soort grond waarop de Maya's wonen in de bergen. 'Minifundio' wil zeggen: een klein stuk grond waarop veel mensen wonen.

De geschiedenis van de grondroof verklaart waarom veel mensen in Guatemala weinig grond hebben en enkele mensen net heel veel.

4% van de bevolking heeft 80% van de gronden in handen (de grootgrondbezitters, vaak rijke ladino's of buitenlanders die eigenaar zijn van plantages en bedrijven).

De overige 20% van de gronden moet gedeeld worden over 96% van de bevolking. Dit zorgt voor voedselonzeekerheid o.m. voor Maya's: er is vaak onvoldoende oogst omdat de grond zo schaars is. Bovendien is deze grond vaak de minst vruchtbare grond.

Extra: Kolonisatie:

Oorspronkelijk betekent kolonisatie het vestigen van een deel van de eigen bevolking in een gebied dat niet door het eigen volk bewoond wordt. Dat kan in een onbewoond, onontgonnen gebied zijn, maar ook in een gebied waar al mensen wonen. In dit laatste geval neemt de verhuizende partij – de kolonisator – het

grondgebied in en ze nemen de controle over van dat ander volk. Die controle zorgt voor minder vrijheid bij het inheemse volk. In de loop van de geschiedenis zijn er verschillende volkeren overheerst door een ander volk. In de 15e en 16e eeuw startten landen als Spanje, Portugal en de Nederlanden met het koloniseren van overzeese gebieden in Zuid-Amerika, Azië en Afrika. Het voornaamste doel van die kolonisaties was het controleren van de handel in die gebieden. Vaak werd er ingespeeld op bestaande handelsnetwerken. Er ontstond ook een groot netwerk aan slavenhandel.

Bron: <https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/>

'Sporen van kolonisatie' is een project van Studio Globo, ontwikkeld voor leerlingen van de derde graad lager en eerste graad secundair onderwijs. Dit project daagt je leerlingen uit om het koloniale verleden van België kritisch te verkennen en van daaruit het heden beter te begrijpen.

Acties voor een goed leven

. Betogingen:

In de hoofdstad van Guatemala, Guatemala-Stad, maar ook in andere steden in Guatemala zijn er regelmatig betogingen, waarbij mensen opkomen tegen corruptie, oneerlijke beslissingen van politici, onderdrukking van Maya's, geweld op Maya's of vrouwen, ... Ze komen op voor hun rechten en willen eerlijke politici, goede wetten voor het algemeen welzijn, eerlijke verdeling van de gronden in Guatemala, hogere lonen, betere werkomstandigheden, ...

. Spaarkassen voor vrouwen – de gemeenschapskas:

Celia's mama is één van de vrouwen die werken met de gemeenschapskas. Bij de gemeenschapskas in Granadillo zijn ze met een groep van tien vrouwen. Elke maand komen ze samen en ieder brengt 20 quetzal mee voor in de kas. Elke familie kan dan bij de kas geld lenen. Dat is voordeliger dan bij een bank, want bij een bank moet je aan veel voorwaarden voldoen en hoge interesten betalen.

. Dorpsradio

In de buurt van het dorp Granadillo is er een gemeenschapsradio, Afodim Nan Pix. Doorheen diverse radio-uitzendingen wordt er nieuws gedeeld, info meegegeven en muziek afgespeeld voor de dorpen in de buurt. Er worden vergaderingen aangekondigd, zoals van de gemeenschapskas of rond het aanplanten van bomen, of speciale evenementen, zoals een ruilmarkt of een feest.

. Ruilmarkt

Regelmatig vindt er een ruilmarkt plaatst in de buurt van Granadillo. Daar ruilen mensen gekweekte groenten, fruit, planten, kruiden en eieren. De regio rond het dorp Granadillo heeft immers verschillende hoogtes en verschillende ondergronden, waardoor in elk dorp diverse gewassen groeien. Tijdens een ruilmarkt worden deze gewassen niet verkocht voor geld, maar wel geruild met elkaar.

Onderstaande zaken komen ook aan bod bij acties voor een beter leven.

Ze zijn een manier waarop dorpsgenoten van Celia en andere Maya's proberen om te gaan met de voedselonzeekerheid en moeilijke leefomstandigheden door te weinig grond en inkomsten.

. Migratie naar de VS:

Jaarlijks migreren duizenden Guatemalteken naar de Verenigde Staten van Amerika, op zoek naar werk bv. Zo verhuisde de papa van Celia een aantal jaren geleden ook naar de VS. Hij werkt daar als arbeider in de bouwsector en stuurt regelmatig geld op naar zijn gezin in Guatemala.

. Seizoensarbeid op plantages, o.m. op koffieplantages:

Elk jaar gaan vele mensen gedurende enkele weken werken op een koffieplantage (of plantages met palmen, bananen of suikerriet) als seizoenarbeiders. Zo verkrijgen ze extra inkomsten als ze niet rondkomen met de opbrengsten van hun eigen grond.